

وزارت معارف

تعلیم و تربیة اسلامی

صنف ششم

سرود ملي

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د توري
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دی
براھوي دی، قزلباش دی
دا هېواد به تل څلپري
په سينه کې د آسيا به
نوم د حق مودی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچي بي ټهړمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ايماق، هم پشه ٻان
لكه لمړ پرشنه آسمان
لكه زره وي جاویدان
وايو الله اکبر وايو الله اکبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت معارف

تعلیم و تربیة اسلامی

صنف ششم

سال چاپ: ۱۳۹۸ هـ . ش.

مشخصات کتاب

مضمون: تعلیم و تربیة اسلامی

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی بخش تعلیم و تربیة اسلامی نصاب تعلیمی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: ششم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامه وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۸ هجری شمسی

مکان چاپ: کابل

چاپ خانه: چاپ خانه

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

حق طبع، توزیع و فروش کتاب‌های درسی برای وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان محفوظ است. خرید و فروش آن در بازار ممنوع بوده و با متخلفان برخورد قانونی صورت می‌گیرد.

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشدید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتمن برخوردار ساخت، و درود بی پایان بر رسول خاتم - حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانواده بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکر شده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به عنوان تربیت کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هر نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس را آغاز کنند، که در آینده نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمند و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهیم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفاده بهتر کنند و خوش چین دانش و علم استدانان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، داشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهییه و تدوین این کتاب درسی مجданه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آنها در این راه مقدس و انسان‌ساز موقیت استدعا دارم. با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقبی دارای شهر و ندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست عناوین

صفحة	درس	شماره درس
۱	منزلت احادیث نبوی	درس اول
۳	اقسام احادیث	درس دوم
۵	شفاعت	درس سوم
۷	مقام صحابة کرام	درس چهارم
۹	قسم خوردن	درس پنجم
۱۱	انواع قسم	درس ششم
۱۳	شرک	درس هفتم
۱۵	انواع شرک	درس هشتم
۱۷	ريا	درس نهم
۱۹	احکام شرعی (۱)	درس دهم
۲۱	احکام شرعی (۲)	درس یازدهم
۲۳	فرض‌های غسل	درسدوازدهم
۲۵	موجبات غسل	درس سیزدهم
۲۷	روزه	درس چهاردهم
۲۹	فرضیت روزه	درس پانزدهم
۳۱	اقسام روزه	درس شانزدهم
۳۳	مفاسدات روزه	درس هفدهم
۳۵	ترواوح	درس هجدهم
۳۷	اعتكاف	درس نزدهم
۳۹	صدقة فطر	درس بیستم
۴۱	زکات	درس بیست و یکم
۴۳	نصاب زکات	درس بیست و دوم

صفحه	درس	شماره درس
۴۷	زکات غله‌ها، دانه‌ها و میوه‌ها	درس بیست و سوم
۴۹	زکات حیوانات	درس بیست و چهارم
۵۱	مستحقین زکات	درس بیست و پنجم
۵۳	حج	درس بیست و ششم
۵۵	مسایل حج	درس بیست و هفتم
۵۸	حیاء	درس بیست و هشتم
۶۰	تواضع	درس بیست و نهم
۶۲	صلة رحم	درس سی ام
۶۴	راستگویی	درس سی و یکم
۶۶	اطاعت پدر و مادر	درس سی و دوم
۶۸	اسراف	درس سی و سوم
۷۰	حجاب	درس سی و چهارم
۷۲	فضایل صدقه	درس سی و پنجم

منزلت احادیث نبوی

گفتار، کردار و تقریر رسول الله ﷺ را حدیث می‌گویند.
گفتار پیامبر ﷺ وحی است.

اطاعت از پیامبر ﷺ اطاعت و پیروی از الله ﷺ است. الله ﷺ می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ [النساء: ٥٩]

ترجمه: ای مؤمنان! الله ﷺ و پیامبر او را اطاعت کنید.
آنچه را که رسول الله ﷺ به ما امر فرموده، آن را انجام می‌دهیم، و
از آنچه که ما را منع نموده، از آن خودداری می‌نماییم، الله تعالی در
این مورد می‌فرماید: ﴿وَمَا آتَكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾

[الحشر : ٧]

ترجمه: چیزی را که رسول الله ﷺ به شما امر فرموده، آن را بپذیرید،
و از چیزی که شما را منع نموده، از آن بر حذر باشید.

احکام زیادی از قرآن کریم توسط احادیث پیامبر ﷺ بیان گردیده
است.

- ۱- شاگردان، با همکاری معلم برخی از احادیث پیامبر ﷺ را به طور نمونه بیان نمایند.
- ۲- شاگردان، از زنده‌گی خود نمونه‌های از اطاعت پیامبر ﷺ را بیان نمایند.
- ۳- شاگردان، با همکاری معلم برخی از کتاب‌های حدیث شریف را نام بگیرند.

- ۱- حدیث را تعریف نمایید.
- ۲- الله ﷺ در مورد پیروی از رسول الله ﷺ چه فرموده است؟
- ۳- آیا به گفتار و کردار رسول الله ﷺ حدیث گفته می‌شود؟
- ۴- این آیت ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ را ترجمه نمایید.

شاگردان دو آیت درس را با ترجمه آن حفظ نمایند.

اقسام حدیث

حدیث به سه قسم است:

- ۱- حدیث قولی: گفتار رسول الله ﷺ را حدیث قولی می‌گویند؛ مانند این فرموده رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ» رواه البخاری. ترجمه: مسلمان کامل کسی است، که مسلمانان دیگر از ضرر زبان و دست او در امان باشند.
- ۲- حدیث فعلی: کردار و عمل رسول الله ﷺ را حدیث فعلی می‌گویند؛ مانند این فرموده رسول الله ﷺ: «صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، حِينَ سَافَرَ رَكَعَتِينَ، وَحِينَ أَقَامَ أَرْبَعًا» ترجمه: رسول الله ﷺ در حالت سفر دو رکعت و در حالت اقامت چهار رکعت نماز خواند.
- ۳- حدیث تقریری: وقتی یک صحابی کاری را نزد رسول الله ﷺ انجام داده باشد و رسول الله ﷺ از آن منع نکرده باشد، آنرا حدیث تقریری می‌گویند؛ مانند: نیزه بازی حبسیان در مسجد نبوی.

در احادیث ذیل حدیث گفتار، کردار و تقریر را نشانی کنید:

- ۱- شخصی از رسول الله ﷺ پرسید: کدام مسلمان بهتر است؟ پیامبر ﷺ فرمود: مسلمان بهتر آن است، که مسلمانان دیگر از ضرر زبان و دست او در امان باشند. رواه مسلم
- ۲- رسول الله ﷺ در روز عید اضحی، اول نماز خواند، بعد از آن خطبه گفت در آخر ذبح کرد. متفق عليه

- ۱- احادیث به چند قسم است؟
- ۲- حدیث قولی را تعریف نمایید.
- ۳- حدیث فعلی را تعریف نمایید.
- ۴- حدیث تقریری را تعریف نمایید.

شاگردان، درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

درس سوم

شفاعت

شفاعت سفارش را می‌گویند.

الله تعالی در روز آخرت به نیکو کاران و صالحین اجازه شفاعت را
می‌دهد.

بدون اجازه الله ﷺ هیچ کس شفاعت کرده نمی‌تواند.
مسلمانان نیکوکار مسلمانان گنھگار را شفاعت می‌کنند.
شفاعت سبب بخشیدن گناه و داخل شدن به جنت می‌گردد.
هر پیامبر شفاعت امت خود را می‌کند.
رسول الله ﷺ نخستین شفاعت‌کننده روز قیامت است.
مردم صالح این امت، حق شفاعت را دارند.
قاری قرآن کریم از خانواده خود ده نفر را شفاعت می‌نماید.
شهید هفتاد نفر را شفاعت می‌کند.
کردار شایسته مسلمان، شفاعت‌کننده وی می‌باشد.
قرآن کریم، تلاوت‌کننده خود را شفاعت می‌کند.

۱. شاگردان، با همکاری معلم در مورد شفاعت باهم گفتگو نمایند.
۲. چرا برای قاری قرآن کریم حق شفاعت داده شده است؟ در این باره با هم گفتگو نمایید.
۳. اهل شفاعت در روز قیامت کدام اشخاص اند؟ در مورد گفتگو نمایید.

۱. شفاعت چه را می‌گویند؟
۲. پیامبران چه کسانی را شفاعت می‌کنند؟
۳. شهید چند نفر را شفاعت کرده می‌تواند؟
۴. قرآن کریم چه کسی را شفاعت می‌کند؟

شاگردان، در باره شفاعت با اعضای خانواده خود گفتگو نمایند.

مقام صحابه کرام

اصحاب جمع صحابی است.

صحابی: شخصی را گویند که پیامبر ﷺ را دیده و به او ایمان آورده و در حالت ایمان وفات نموده باشد.

اصحاب کرام در نشر دین با رسول الله ﷺ مشکلات زیادی را متحمل شده و هر نوع قربانی مالی و جانی را داده اند.

اصحاب کرام ﷺ از لحاظ مرتبه بهترین های امت اسلامی استند.

اصحاب رسول اکرم ﷺ مشعل راه هدایت اند، که در پیروی از آنان مسلمانان راه هدایت را می یابند.

پیامبر ﷺ ما را به محبت و اخلاص با صحابه کرام تاکید نموده اند. ما همه صحابه کرام را احترام می نماییم.

توهین و ناسزا گفتن به صحابه کرام گناه بزرگ است.

ابوبکر صدیق، عمر، عثمان، علی، زبیر، خدیجه الكبرى، عایشه و فاطمة الزهراء رضی الله عنهم از مشهور ترین صحابه کرام اند.

- ۱- نخستین پیروان پیامبر ﷺ کی‌ها بودند؟ آنها دین را چگونه به جهانیان رسانیدند؟ در مورد باهم صحبت نمایید.
- ۲- صحابه را که در دنیا برای شان بشارت جنت داده شده است، نام بگیرید.
- ۳- نخستین صحابی که ایمان آورده، نام بگیرید.

- ۱- صحابی به چه کسی گفته می‌شود؟
- ۲- پیغمبر ﷺ در مورد صحابه کرام به امت خود چه سفارش‌های را ارائه نموده است؟
- ۳- چند صحابی مشهور را نام بگیرید.

شاگردان، درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

قسم خوردن

مسلمان باید از قسم خوردن پرهیز نماید.
قسم خوردن زیاد، نشانه منافق است.

اگر مسلمان به قسم خوردن مجبور شود، به نام الله ﷺ و یا صفات او تعالی قسم بخورد، در این مورد رسول الله ﷺ فرموده اند: «منْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَحْلِفْ بِاللهِ أَوْ لِيَصُمْتُ» رواه البخاری
ترجمه: اگر کسی قسم یاد می کند، به نام الله - قسم بخورد و یا خاموش باشد.

بعضی از الفاظ قسم قرار ذیل می باشد:

۱- وَاللهِ ۲- بِاللهِ ۳- تَاللهِ ۴- بِعِزَّةِ اللهِ ۵- بِكَلامِ اللهِ

قسم خوردن به سر اولاد، زیارت، آسمان، مسجد و... گناه بزرگ است که پیامبر ﷺ ما را از آن منع کرده است.

- ۱- شاگردان، با همکاری معلم از بعضی جاهای نام ببرند، که مردم برآن‌ها قسم یاد می‌کنند.
- ۲- ایا با دوست خود برای سخن نگفتن قسم خوردن جواز دارد؟ در این مورد با هم گفتگو نمایید.
- ۳- حدیث درس را از یاد بخوانید.

- ۱- بدون ضرورت قسم خوردن نشانه چیست؟
- ۲- اگر مسلمان به قسم خوردن مجبور شود، به چه چیز قسم یاد کند؟
- ۳- رسول الله ﷺ در باره قسم خوردن چه فرموده اند؟
- ۴- آیا بهغیر از نام‌ها و صفات خداوند متعال به چیزهای دیگر قسم خوردن جواز دارد؟

شاگردان، درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

أنواع قسم

قسم به سه نوع است:

۱- **قسم لغو:** بدون قصد، قسم یاد کردن را قسم لغو می‌گویند؛ مانند: عادت برخی از مردم که می‌گویند: والله این چنین بود، در حالی که ارادهٔ قسم کردن را ندارند.

قسم لغو گناه نبوده و کفاره نیز لازم نمی‌گردد.

۲- **قسم منعقده:** قسم یاد کردن به خاطر انجام کار و یا نکردن آن را در آینده قسم منعقده می‌گویند. اگر کسی بر خلاف قسم خود عمل نماید، کفاره بر وی لازم می‌گردد.

۳- **قسم غموس:** به دروغ و بر خلاف حقیقت و به‌طور قصدی در بارهٔ یک موضوع گذشته قسم یاد کردن را قسم غموس می‌گویند. مانند: کسی از یک موضوع آگاه باشد، که صورت نگرفته؛ اما قصداً قسم یاد کند که این کار صورت گرفته است.

قسم غموس سبب داخل شدن انسان، به دوزخ می‌گردد.

قسم غموس گناه بزرگ است و قابل بخشیدن به کفاره نیست؛ باید انسان دائم به درگاه خداوند عذر و زاری کند تا گناهش را ببخشد.

- ۱- شاگردان، به نوبت خود مثال‌های قسم لغو، منعقده و غموس را بگویند و همچنین حکم آن‌ها را بیان نمایند.
- ۲- چشم‌پوشی از حق کسی دیگر و بالایش قسم خوردن، کدام نوع قسم است؟ در این مورد گفتگو نمایید.

- ۱- قسم به چند نوع است؟
- ۲- قسم لغو را تعریف نمایید.
- ۳- قسم منعقده را بیان نمایید.
- ۴- قسم غموس را ضمن یک مثال تعریف نمایید.

شاگردان، انواع قسم را در کتابچه‌های خود بنویسند.

شرك

شرك بزرگترین گناه است.

الله تعالى مشرک را نمیبخشد. الله تعالى در این مورد میفرماید: ﴿إِنَّ
اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرِكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ [النساء: ٤٨]

ترجمه: الله تعالى تنها شرك را نمیبخشد، و غير از شرك گناهان دیگر را به کسی که اراده کند، میبخشد.
ما باید از اعمال شركی پرهیز نماییم.

چند نمونه از اعمال شركی:

- ۱- غير از الله ﷺ کسی دیگری را عبادت کردن
- ۲- کسی دیگری را با الله ﷺ در ذات و صفات شریک ساختن
- ۳- رفتن و باور کردن به سخنان ساحر
- ۴- به جز الله ﷺ به کسی دیگری علم غیب را ثابت کردن
- ۵- در اعمال نیک ریا کردن
- ۶- بدون اسباب غير از الله ﷺ از کسی دیگر همکاری خواستن
اگر کسی از شرك توبه کند، الله تعالى توبه او را قبول میکند.

- ۱- کائنات را کی خلق نموده؟ آفتاب، مهتاب و ستاره ها را کی در هوانگه داشته است؟ باران را کی نازل می کند و لایق عبادت کیست؟
- ۲- برای همکاری خواستن- بدون اسباب از مخلوق چند مثال بیاورید.

- ۱- آیا شرک بزرگترین گناه است؟
- ۲- کسی که در حالت شرک بمیرد، آیا خداوند او را می بخشد؟
- ۳- کدام اعمال شرک شمرده می شود؟
- ۴- آیا توبه مشرک در زنده گی اش قبول می شود؟

شاگردان، درس گذشته را در کتابچه های خود بنویسند.

انواع شرک

شرک به دو قسم است:

- ۱- شرک اکبر
- ۲- شرک اصغر

کسی را در عبادت با الله تعالیٰ شریک کردن، شرک اکبر گفته می‌شود.

شرک اکبر انسان را از اسلام خارج می‌سازد و برای ابد در دوزخ جایش می‌شود.

شرک اصغر گناهی است که در احادیث، شرک خوانده شده است، تا مردم از آن خودداری نمایند.

هر چند شرک اصغر هم از گناهان بزرگ است؛ ولی انسان را از اسلام خارج نمی‌سازد.

به طور مثال: غیر از الله تعالیٰ به چیزی دیگری قسم خوردن و یا ریا کردن شرک اصغر گفته می‌شود.

فعالیت‌ها

- ۱- با همکاری معلم نمونه‌های از شرک اکبر و شرک اصغر را بگویید.
- ۲- چرا ریا شرک اصغر شمرده می‌شود؟ در این مورد از معلم خود پرسید.

- ۱- شرک به چند قسم است؟
- ۲- شرک اکبر را تعریف نمایید.
- ۳- دو مثال شرک اصغر را بیان دارید.
- ۴- کدام نوع شرک مسلمان را از اسلام خارج می‌سازد؟
- ۵- آیا ریا شرک شمرده می‌شود؟

شاگردان، درس فوق را در کتابچه‌های خود بنویسند.

ریا

خود نمایی را ریا می‌گویند.

ما کارهای نیک را برای رضای الله تعالیٰ انجام می‌دهیم.

عمل ریا کارانه ثواب ندارد، زیرا ریا کار رضای الله تعالیٰ را نمی‌خواهد.

اخلاص شرط قبول شدن عمل نیک است. رسول الله ﷺ فرموده

اند: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ» رواه البخاری

ترجمه: ثواب اعمال بر اساس نیت‌ها سنجیده می‌شود.

ریا گناه بزرگ است، رسول الله ﷺ می‌فرماید: «ریا کردن شرك خفی است.»

انجام دادن اعمال فرضی در پیش روی مردم ریا گفته نمی‌شود.

ما از ریا کردن پرهیز می‌کنیم.

- ۱- در باره ریا با هم گفتگو نمایید.
- ۲- اگر کسی برای شهرت صدقه می دهد، آیا صدقه او قابل قبول است؟ در این مورد با هم گفتگو نمایید.
- ۳- در کلمات ذیل، کلمه ضد ریا را نشانی کنید:
(راستی، اخلاص، قناعت)

- ۱- ریا چه را می گویند؟
- ۲- آیا ریا گناه بزرگ است؟
- ۳- رسول الله ﷺ در باره ریا چه فرموده است؟

شاگردان، در باره ریا با اعضای خانواده شان گفتگو نمایند.

احکام شرعی (۱)

دین مبین اسلام در همه بخش‌های زنده‌گی ما را رهنمایی نموده است، چیزی که به نفع ما است، به آن امر فرموده و یا روا دانسته و چیزی که به ضرر ما است، از آن منع فرموده است.
احکام شریعت به دو قسم است:

۱- اوامر

اوامر: عبارت از احکامی است که الله تعالیٰ به انجام دادن آن امر نموده اند.

۲- نواهی

نواهی: عبارت از احکامی است که در شریعت از آن منع شده است.
انجام دادن آن گناه بوده و سبب نارضایتی الله تعالیٰ می‌گردد.

اوامر از نگاه اهمیت به اقسام ذیل تقسیم می‌شود:

فرض: حکمی است، که به انجام دادن آن مکلف می‌باشیم. انجام دادن آن ثواب و ترک آن گناه دارد و انکار کردن از آن کفر است؛ مانند: نمازهای پنجگانه فرضی و روزه فرضی.

واجب: حکم آن مانند فرض لازمی بوده و ثواب دارد و ترک آن موجب گناه و منکر آن فاسق شمرده می‌شود؛ مانند: ادائی نمازهای عیدین، نماز و ترود دعای قنوت.

سنت: حکمی است که انجام دادن آن ثواب و ترک آن موجب ملامتی می‌گردد؛ مانند: شش رکعت سنت ظهر، چهار رکعت پیش از فرض و دورکعت هم بعد از فرض.

مستحب: عملی را گویند که انجام دادن آن ثواب دارد و ترک آن نه گناه دارد و نه ملامتی.

مباح: عملی را گویند که انجام دادن و ترک آن نه ثواب دارد و نه گناه، مانند: شکار کردن.

- ۱- به همکاری معلم چند نمونه دیگر از فرض، سنت، مستحب و مباح را بیان نمایید.
- ۲- حکم اسراف، حج، غیبت، زکات، دزدی و سلام دادن را در اسلام بیان نمایید.

- ۱- احکام شرعی به چند قسم است؟
- ۲- فرض کدام حکم را می‌گویند؟
- ۳- سنت و مستحب کدام احکام را می‌گویند؟
- ۴- مباح را تعریف نمایید.

شاگردان، متن درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

احکام شرعی (۲)

دین مبین اسلام ما را از کارهایی که به ضرر ما باشد، منع کرده است. علمای کرام کارهای ناروا را به دو نوع تقسیم نموده اند، که قرار زیر است:

۱- حرام: عملی را گویند، که ترک آن فرض باشد، مانند: قتل، دزدی، غیبت و...

مکروه: عملی را گویند، که در شریعت ناپسند دانسته شده است. مکروه به دو نوع است:

الف: مکروه تحریمی: عملی را گویند، که شریعت آن را منع کرده است و انجام دادن آن گناه دارد، مگر نسبت به حرام یک درجه پایین تر قرار دارد، مانند: رو به قبله نشستن در وقت قضای حاجت و یا بازی کردن به موهای سر در وقت نماز.

ب: مکروه تنزیهی: عملی را می‌گویند که ترک آن بهتر و انجام دادن آن ملامتی است؛ مانند: دراز خواندن رکعت دوم نسبت به رکعت اول.

- ۱- شاگردان، به دو گروه تقسیم شوند، یک گروه پنج مثال از حرام و گروه دیگر پنج مثال از مکروه را به دیگران بیان کنند.
- ۲- حرام و مکروه چه فرق دارند؟ بیان دارید.

- ۱- حرام را ضمن یک مثال تعریف نمایید.
- ۲- آیا مکروه تحریمی را می‌شناسید؟ دو مثال آن را بیان نمایید.
- ۳- مکروه تنزیه‌ی کدام عمل را می‌گویند؟ چند مثال آن را در نماز ذکر نمایید.
- ۴- حرام و فرض با هم چه تفاوت دارند؟

شاگردان، متن درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

فرض‌های غسل

شستن همه بدن را غسل می‌گویند.

فرض‌های غسل

در غسل سه چیز فرض است:

۱- مضمضه: شستشو دهن را با آب مضمضه گویند.

۲- استنشاق: کشیدن آب را در بینی و دوباره دور کردن آن را استنشاق گویند.

۳- شستن تمام بدن: آب را طوری به سر تان بریزید که هیچ جای بدن خشک نماند.

یاد آوری: رساندن آب به بین موهای زنان کفایت می‌کند و نیاز به باز کردن گیسوان نیست.

- ۱- در مورد فواید غسل با همکاری معلم با هم گفتگو نمایید.
- ۲- در مورد آداب غسل با هم گفتگو نمایید.

- ۱- غسل را تعریف نمایید.
- ۲- در غسل، چند فرض است؟
- ۳- مضمضه و استنشاق چه را می‌گویند؟
- ۴- آیا در غسل برای زنان باز کردن گیسوان لازمی است؟

جواب سؤالهای درس را در کتابچه‌های خود بنویسید.

موجبات غسل

چیزی که غسل را لازم می‌گرداند، آن را موجبات غسل گویند.
غسل به دو نوع است:

الف: غسل فرض. ب: غسل سنت.

الف: غسل فرض: به هر مسلمان عاقل و بالغ در حالات زیر غسل فرض می‌گردد:

احتلام: لازم شدن غسل در حالت خواب را احتلام گویند.

جماع: مباشرت و یکجا شدن زن و شوهر را جماع گویند.

حیض: مریضی (عادت) ماهوار زن را حیض گویند.

نفاس: مریضی مادر بعد از تولد طفل را نفاس گویند.

ب: غسل سنت: در حالات زیر غسل کردن سنت است:

غسل برای نماز جمعه

غسل برای نمازهای هر دو عید

غسل قبل از بستن احرام.

- ۱- اهمیت نظافت را در دین اسلام بیان نمایید.
- ۲- آیا بدون غسل در حالت جنابت نماز خواندن جواز دارد؟
- ۳- در مورد فواید غسل با هم گفتگو نمایید.

- ۱- غسل چند نوع است؟ بیان دارید.
- ۲- در کدام حالات غسل فرض می‌گردد؟
- ۳- در کدام حالات غسل سنت است؟

شاگردان، جواب پرسش‌های درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

درس چهاردهم

روزه

تعریف روزه: ترک خوردن، نوشیدن و جماع را به نیت عبادت از صبح صادق تا غروب آفتاب، روزه گویند.

روزه یکی از بناهای پنجگانه اسلام است.

رسول الله ﷺ در باره روزه چنین فرموده است: (برای روزه دار دو خوشی است: یک خوشی در وقت افطار و خوشی دیگر در وقت ملاقات با الله تعالی) رواه مسلم

فواید روزه

روزه موجب قوت ایمان مسلمان می‌گردد.

روزه سپر مسلمان است و او را از دوزخ نجات می‌دهد.

روزه برای صحبت انسان مفید است.

روزه سبب ایجاد ترحم در قلب مسلمان می‌گردد.

روزه به مسلمان درس صبر و امانتداری می‌دهد.

- ۱- در باره وقت آغاز و ختم روزه با هم گفتگو نمایید.
- ۲- کدام چیزها از، شکننده‌های روزه به شمار می‌رود؟ در این باره با هم گفتگو نمایید.

- ۱- روزه را تعریف نمایید.
- ۲- روزه بنای چندم اسلام است؟ بیان دارید.
- ۳- روزه برای صحت چه فایده دارد؟

شاگردان، در باره فواید روزه یک مقاله بنویسند.

فرضیت روزه

روزه در ماه مبارک رمضان بر هر مسلمان عاقل و بالغ فرض است.

الله ﷺ می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾. سوره البقره آیه ۱۸۳

ترجمه: ای مؤمنان! روزه بالای شما فرض شده، چنانکه قبل از شما بر امت‌های دیگر هم فرض گردیده بود، تا شما پرهیزگار شوید.

فضایل ماه مبارک رمضان

در ماه مبارک رمضان قرآن کریم نازل گردیده است.

رسول الله ﷺ در باره ماه رمضان چنین فرموده اند: با آمدن ماه مبارک رمضان دروازه‌های جنت باز می‌گردند، دروازه‌های دوزخ بسته می‌شوند و شیطان‌های بزرگ قید می‌شوند.

رمضان ماه صبر است که پاداش آن جنت می‌باشد.

رمضان ماه برکت است، رزق مسلمان در آن زیاد می‌شود، دهه اول آن رحمت، دهه دوم آن بخشش و دهه آخر این ماه وسیله نجات از آتش دوزخ می‌باشد.

- ۱- چرا رمضان ماه صبر خوانده شده است؟
- ۲- درباره موضوع زیر با هم دیگر بحث کنید:
دھه اول روزه دھه رحمت، دوم آن بخشش و دھه آخر آن وسیله نجات
از آتش دوزخ است.

- ۱- روزه بالای کدام شخص فرض می‌گردد؟
- ۲- دلیل فرضیت روزه را بگویید.
- ۳- ترجمه آیت درس را در کتابچه‌های خود بنویسید.
- ۴- فضایل ماه رمضان را بیان نمایید.

شاگردان، در باره فضایل ماه رمضان یک مقاله بنویسند.

اقسام روزه

روزه از نگاه حکم به انواع ذیل تقسیم گردیده است:

۱- فرض ۲- واجب ۳- سنت ۴- ناروا

۱- روزهٔ فرض: مانند روزهٔ ماه رمضان، روزه‌های نذری.

۲- روزهٔ واجب: مانند بجا آوردن روزهٔ قضایی بعد از فاسد شدن روزهٔ نفلی.

۳- روزهٔ سنت: در حالات ذیل روزهٔ گرفتن سنت است:

روزهٔ روز نهم و دهم ماه محرم؛

روزهٔ روز عرفه؛

روزهٔ روز دوشنبه و پنجشنبه هر هفته؛

روزهٔ روزهای سیزدهم، چهاردهم و پانزدهم ماههای قمری.

۴- روزهٔ ناروا: روزهٔ گرفتن در روز شک که ماه رمضان ثابت نشده باشد و مردم آن را به نیت روزهٔ فرضی بگیرند. این چنین روزهٔ ناروا و صاحبش گناهکار است.

همچنین روزهٔ گرفتن در روزهای هر دو عید ناروا است.

- ۱- روزهایی را که روزه گرفتن در آن‌ها ثواب دارد، نام ببرید.
- ۲- در باره روزهایی که روزه گرفتن در آن‌ها ناروا است، با هم گفتگو نمایید.

- ۱- روزه از نگاه حکم چند قسم است؟
- ۲- یک مثال از روزه فرضی را بگویید.
- ۳- در کدام روزها روزه سنت است؟
- ۴- در کدام روزها روزه ناروا است؟

شاگردان، با همکاری اعضای خانواده شان فضایل روزه ماه شوال و روز عرفه، را در کتابچه‌های خود بنویسند.

مفسدات روزه

شکننده‌های روزه را مفسدات روزه می‌گویند.

مفسدات روزه قرار ذیل می‌باشد:

- ۱- خوردن و نوشیدن قصدی: خوردن و نوشیدن قصدی روزه را فاسد می‌کند. اگر کسی در حالت فراموشی چیزی را بخورد و یا بنوشد، روزه اش فاسد نمی‌گردد.
- ۲- قى كىدەن قىسى: اگر روزه دار قىداً قى كىدەن، روزه اش فاسد مى‌شود؛ ولی اگر کسی به علت مريضى قى كىدەن، روزه اش فاسد نمی‌شود.
- ۳- حىض: عادت ماھوار زنان، روزه را فاسد می‌سازد و در اين حالت روزه گرفتن جواز ندارد.
- ۴- نفاس: اگر زن روزه دار طفل به دنيا آورد، روزه او فاسد مى‌گردد و تا زمان معين برايش روزه گرفتن جواز ندارد.
- ۵- جماع: جماع كردن نيز روزه را فاسد می‌سازد.

- ۱- در باره مفسدات روزه با هم گفتگو نمایید.
- ۲- پیچکاری کردن روزه را فاسد نمی‌سازد. در این مورد با هم گفتگو نمایید.

- ۱- مفسدات روزه را بیان نمایید.
- ۲- آیا در حالت فراموشی، خوردن و نوشیدن چیزی، روزه را فاسد می‌سازد؟
- ۳- قی کردن در کدام حالت روزه را فاسد می‌سازد؟
- ۴- آیا برای زن در حالت حیض و نفاس روزه گرفتن جواز دارد؟

شاگردان، جواب پرسش‌های فوق را در کتابچه‌های خود بنویسند.

تراویح

در ماه مبارک رمضان خواندن بیست رکعت نماز تراویح سنت مؤکد است.

نماز تراویح بعد از نماز خفتن دو دو رکعت خوانده می‌شود.
ادا کردن نماز تراویح با جماعت ثواب دارد.

رسول الله ﷺ و صحابه کرام نماز تراویح را با جماعت ادای کرده اند.

حضرت عمر حبیب‌الله عنہ در وقت خلافت خویش مسلمانان را به ادا بیست رکعت نماز تراویح، رهنمایی کرده اند.

در نماز تراویح امام به جهر قرائت می‌کند.

ختم قرآن کریم یک بار در نماز تراویح مستحب است.

ادا کردن نماز تراویح به طور انفرادی جواز دارد.

۱- آیا تا حال در نماز تراویح اشتراک کرده اید؟ با نماز های دیگر چه فرق دارد؟

۲- در نماز تراویح قرآن کریم باید چگونه خوانده شود؟ در این مورد از معلم خود معلومات بخواهید.

۱- نماز تراویح در کدام وقت ادا می گردد؟

۲- نماز تراویح چگونه ادا می گردد؟

۳- نماز تراویح چه حکم دارد؟

۴- حضرت عمر حَفَظَ اللَّهُ عَنْهُ مسلمانان را به خواندن چند رکعت نماز تراویح رهنمایی کرده است.

شاگردان، پرسش های فوق را در کتابچه های خود بنویسند.

اعتکاف

اعتکاف در لغت یعنی گذراندن مدت زمانی در یک جای؛ اما در اصطلاح گذراندن مدت زمانی را در مسجد به نیت عبادت اعتکاف گویند.

اعتکاف در ده روز اخیر ماه مبارک رمضان سنت است. رسول الله ﷺ هر سال در دهه اخیر ماه مبارک رمضان اعتکاف می کرد.

شرط‌های اعتکاف

۱- اسلام: اعتکاف کننده باید مسلمان باشد.

۲- عقل: اعتکاف کننده باید عاقل باشد، اعتکاف دیوانه صحیح نمی باشد.

۳- مسجد: اعتکاف باید در مسجد انجام شود؛ اما زن می تواند، که در خانه خود به طور جداگانه اعتکاف کند.

۴- نیت کردن اعتکاف

۵- پاک بودن از حیض و نفاس

برخی از مسایل اعتکاف

- اعتکاف کننده می تواند در حالات ذیل از مسجد خارج شود:

۱- برای رفع حاجت

۲- برای ادا کردن نماز جمعه

۳- برای ضرورت، مانند: بیرون بر آمدن برای خوردن، نوشیدن و دوا گرفتن

- ۱- به نوبت تعریف و شرطهای اعتکاف را از یاد بگویید.
- ۲- در اعتکاف باید کدام اعمال را انجام دهیم؟ در این مورد باهم گفتگو نمایید.

- ۱- اعتکاف را تعریف نمایید.
- ۲- اعتکاف چه حکم دارد؟
- ۳- رسول الله ﷺ در کدام روزها اعتکاف می‌کرد؟
- ۴- شروط اعتکاف را بیان نمایید.
- ۵- در کدام حالات اعتکاف کننده می‌تواند که از مسجد خارج شود؟

شاگردان، شرطهای اعتکاف را به تعبیر خود در کتابچه‌های خود بنویسند

صدقه فطر

با طلوع صبح روز اول عید فطر، صدقه فطر واجب می‌گردد؛ همچنان پیش از فرا رسیدن عید فطر، در ماه رمضان نیز ادائی آن جواز دارد. رسول الله ﷺ در باره صدقه فطر فرموده اند: صدقه فطر برای روزه‌دار پاکی از گناهان و برای مسکینان طعام است.

اندازه صدقه فطر

نیم صاع گندم؛ که با یک کیلو و هشت صد گرام برابر می‌باشد. همچنان قیمت مقدار فوق به افغانی هم جواز دارد.

شروط صدقه فطر

صدقه دهنده باید، مسلمان، آزاد و غنی (مالک نصاب) باشد. پدر، صدقه فطر خود و کسانی که نفقة آنان بر عهده وی واجب است، مثل زن و اولاد، باید پرداخت کند.

- ۱- هر شاگرد باید مجموع مقدار سرسایه افراد خانواده خود را معلوم سازد.
- ۲- سرپرست خانواده شما صدقه فطر را به کی می دهد؟
- ۳- صدقه فطر را چه وقت باید بدھید؟

- ۱- صدقه فطر چه وقت واجب می گردد؟
- ۲- رسول الله ﷺ در باره صدقه فطر چه فرموده اند؟
- ۳- مقدار و اندازه صدقه فطر را بگویید.
- ۴- صدقه فطر بر کی واجب می گردد؟
- ۵- آیا صدقه فطر اطفال داده می شود؟

شاگردان، پرسش های فوق را در کتابچه های خود بنویسند.

زکات

زکات رکن مهم اسلام است، که در سال دوم هجری فرض گردیده است.

زکات در لغت به معنای پاکی و زیادت است و در اصطلاح مقدار معینی از مال است که اغنياء آن را به حکم شریعت به مستحقین می‌دهند.

الله تعالی مسلمانان را به دادن زکات امر فرموده است: ﴿وَآتُوا الزَّكَةَ﴾ یعنی زکات بدهید.

شرط‌های فرضیت زکات

در شرایط زیر بر یک مسلمان زکات فرض می‌گردد:

- ۱- زکات‌دهنده باید عاقل و بالغ باشد.
- ۲- مال وی به اندازه نصاب رسیده باشد.
- ۳- مال او از نیازمندی‌های اساسی مانند، خانه، وسیله حمل و نقل و کالا اضافه باشد.
- ۴- قرضدار نباشد.
- ۵- از مال او یک سال گذشته باشد، به استثنای میوه‌ها و غله‌ها که در آن‌ها گذشت یک سال شرط نیست.

فواید دادن زکات:

- زکات‌دهنده به دادن زکات، مال خود را پاک می‌سازد و الله تعالی

بقيه مال او را پر برکت می‌سازد.
زکات دادن مبارزه بر ضد فقر و همکاری با محتاجان است.
دادن زکات سبب کسب دعای محتاجان می‌گردد.
با دادن زکات در میان مسلمانان محبت زیاد می‌شود.

- ۱- در مورد فواید زکات با هم گفتگو نمایید.
- ۲- با دادن زکات مال مسلمان پاک می‌شود. در این باره گفتگو نمایید.
- ۳- تفاوت‌های زکات و صدقه را بیان نمایید.

- ۱- زکات را در لغت و اصطلاح تعریف نمایید.
- ۲- داشتن چه شرایطی زکات دادن را بر مسلمان فرض می‌گرداشد؟
- ۳- دادن زکات چه فواید دارد؟

شاگردان، با همکاری اعضای خانواده خود در بارهٔ فواید زکات مقاله بنویسند.

نصاب زکات

نصاب: اندازه معینی از مال است، که در آن زکات فرض می‌گردد.
اگر یک شخص از یک سال بدینسو مالک ۵۹۵ گرام نقره باشد؛
و از ضرورت های او اضافه باشد، پس این شخص باید از هر چهل
گرام آن، یک گرام نقره و یا قیمت آن را زکات بدهد.

زکات از اموال ذیل داده می‌شود:

۱- معادن

۲- اشیای تجاری

۳- میوه‌ها و غله‌ها

۴- حیوانات

نصاب نقره و طلا

(الف) نقره: هر گاه نقره به دو صد درهم و یا ۵۹۵ گرام برسد، و
شرط آن را دارا باشد، زکات در آن لازم می‌گردد.

ب) طلا: نصاب طلا (۲۰) مثقال است، که یک مثقال طلا (۴,۲۵) گرام وزن دارد؛ پس (۲۰) مثقال طلا (۸۵) گرام وزن دارد.

وقتی یک شخص به اندازه (۸۵) گرام طلا داشته باشد و یک سال بر آن بگذرد، و از ضرورت‌های اساسی او اضافه باشد، در هر چهل گرام آن یک گرام طلا و یا قیمت آن زکات داده می‌شود.

یاد آوری: در پول‌های مروج بر اساس نصاب نقره زکات فرض می‌گردد، پس اگر یک شخص به اندازه قیمت (۵۹۵) گرام نقره پول داشته باشد، بر وی زکات فرض می‌گردد.

فیصدی زکات

از نقره، طلا و پول دو نیم فیصد (از هر چهل واحد یک واحد) زکات داده می‌شود.

- ۱- شاگردان، به دو گروه تقسیم شوند. یک گروه در باره درس بپرسد و گروه دوم جواب آن را بگوید.
- ۲- در عصر حاضر قیمت (۵۹۵) گرام نقره چند افغانی می‌شود؟ در این باره از معلم تان همکاری بخواهید.

- ۱- نصاب زکات را بیان نمایید؟
- ۲- در کدام مال‌ها زکات فرض می‌گردد؟
- ۳- نصاب نقره را بیان دارید.
- ۴- نصاب طلا چه اندازه است؟ بیان درید.
- ۵- زکات پول نقد چگونه تعیین می‌گردد؟

پیرامون سوال‌های ذیل، یک مقاله بنویسید که از هشت سطر کم نباشد:

- ۱- چرا زکات تنها بالای اغینا فرض می‌گردد؟
- ۲- چرا زکات تنها به مردم نیازمند داده می‌شود؟
- ۳- زکات چگونه در جامعه احساس اتحاد و همدردی را به بار می‌آورد؟

زکات غله‌ها، دانه‌ها و میوه‌ها

در درس گذشته آموختید که برای فرض شدن زکات در حاصلات زمین، نصاب و گذشت سال شرط نیست؛ پس وقتی که حاصل زمین جمع شود، کم باشد یا زیاد، باید از آن زکات داده شود.
زمین از نگاه حاصلات به دو قسم است:

قسم اول

زمینی که به واسطه چرخ و یا ماشین آبیاری می‌گردد، از حاصلات آن حصه بیستم در زکات داده می‌شود، به طور نمونه از هر بیست سیر گندم یک سیر آن زکات داده می‌شود.

قسم دوم

زمینی که به واسطه باران و یا به آب جاری آبیاری می گردد، از حاصلات آن حصه دهم زکات داده می شود، یعنی از هر ده سیر گندم یک سیر آن زکات داده می شود.

- ۱- شاگردان، با تشخیص زمین های قریء خود، واضح سازند که حصه دهم و یا بیستم آن در زکات داده می شود؟
- ۲- اگر حاصلات زمین صد سیر گندم باشد، چند سیر آن باید در زکات داده شود؟

- ۱- آیا در غله ها، دانه ها و میوه ها زکات است؟
- ۲- آیا برای دادن زکات از غله ها، دانه ها و میوه ها نصاب و گذشت سال شرط است؟
- ۳- از کدام میوه ها و حاصلات، حصه دهم آن زکات داده می شود؟
- ۴- از کدام حاصلات و میوه ها حصه بیستم آن زکات داده می شود؟

شاگردان، جواب پرسش های درس را در کتابچه های خود بنویسند.

زکات حیوانات

در شتر، گاو و گوسفند وقتی زکات فرض می‌گردد، که نصاب را تکمیل کند، چرنده باشد و یک سال بر آن گذشته باشد.

۱- نصاب شتر

در پنج شتر چرنده، زکات فرض می‌گردد؛ البته با رعایت شرط‌های فوق، زکات آن یک گوسفند و یا قیمت آن داده می‌شود.

۲- نصاب گاو و گاو میش:

در (۳۰) گاو و گاو میش چرنده، یک گوساله یک ساله و یا قیمت آن زکات داده می‌شود.

۳- نصاب گوسفند و بز

در چهل (۴۰) گوسفند و بُز چرنده، یک گوسفند و یا قیمت آن زکات داده می‌شود.

اگر حیوانات از تعداد ذکر شده کم باشد، زکات در آن فرض نمی‌گردد.

- ۱- شاگردان، در باره حیواناتی که در خانه نگهداری می‌شوند، گفتگو کنند، و اندازه زکات آن‌ها را معلوم کنند؟
- ۲- آیا در رمه گوسفندان که تعداد آن‌ها زیاد باشد، زکات فرض می‌گردد؟

- ۱- در حیوانات چه وقت زکات فرض می‌گردد؟
- ۲- نصاب زکات شتر چقدر است؟
- ۳- نصاب زکات گاو چقدر است؟
- ۴- نصاب زکات گوسفند و بز چقدر است؟

شاگردان، جواب پرسش‌های درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

مستحقین زکات

شریعت، هشت نوع مردم را مستحق زکات دانسته است، که قرار زیر بیان می‌گردد:

(فقیران، مسکینان، عاملین، مؤلفة القلوب، غلامان و کنیزان،
قرضداران، ابن السبیل و فی سبیل الله)

۱- فقیران: مردم محتاجی اند، که سرمایه شان برای نیازمندی های
شان کفايت نمی کند.

۲- مسکینان: مردم محتاجی اند، که هیچ سرمایه ندارند و به همکاری
دیگران ضرورت دارند.

۳- عاملین: آن اشخاصی را گویند که برای جمع آوری زکات توظیف
شده باشند، در صورتی که معاش نداشته باشند، از مال زکات، یک
اندازه مال برای آنان داده می شود.

۴- مؤلفة القلوب: کسانی استند که تازه به دین اسلام مشرف شده
باشند و مسلمانان به همکاری شان ضرورت داشته باشند؛ بنابراین
به خاطر تشویق آنان یک مقدار از مال زکات برای شان مساعدت
می شود.

۵- غلامان و کنیزان: برای آزادی غلامان و کنیزان نیز از مال زکات
داده می شود.

- ۶- قرضداران: کسانی که قرضدار باشند، مستحق زکات اند.
- ۷- ابن السبیل: به مسافری گفته می‌شود، که در وقت سفر به مال خود دست رسانی نداشته باشد و به همکاری دیگران ضرورت داشته باشد.
- ۸- فی سبیل اللہ: یعنی کسانی که در راه خداوند ﷺ برآمده باشند، مانند مجاهدین و یا طلاب علوم دینی.

شاگردان، در بارهٔ مستحقین زکات بحث نمایند. و آن هم طوری که یک شاگرد نام مستحق را گرفته و شاگرد دیگر آن را تعریف نماید.

- ۱- مستحقین زکات کی‌ها اند؟
- ۲- فقیر و مسکین را تعریف نمایید.
- ۳- برای عامل در کدام حالت زکات داده می‌شود؟
- ۴- آیا به مسافر و زندانی زکات داده می‌شود؟

شاگردان، پرسش‌های درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

حج

حج در لغت به معنای قصد است و در اصطلاح رفتن مسلمانان برای ادای عبادات مخصوص در ماه‌های آن به خانه الله تعالی (کعبه). حج رکن پنجم اسلام است که در سال نهم هجری فرض گردیده است. هر مسلمان که توان رفتن به کعبه را داشته باشد، ادای حج یک بار بالایش فرض است.
حج ثواب زیاد دارد.

رسول الله ﷺ در باره حج فرموده‌اند: اگر مسلمان در وقت حج از گناه و جنگ پرهیز کند، بعد از ادای حج تمام گناهان او بخشیده می‌شود، مانند: این که تازه از مادر تولد شده باشد.
هر سال مسلمانان از تمام دنیا برای ادای حج به مکه مکرمه می‌آیند، یاد ابراهیم خلیل الله و اسماعیل ذبیح الله را تازه می‌کنند، از بیت الله طواف و بین صفا و مروه سعی می‌کنند.
مسلمانان برای ادای حج احرام می‌بندند، در روز هشتم ماه ذی

الحجه حاجيان به مِنی می‌رونند و در روز نهم این ماه در عرفات نمازها و دعاها را می‌خوانند، از الله تعالیٰ مغفرت می‌خواهند، بعد از غروب آفتاب به مزدلفه بر می‌گردند، در آنجا هم عبادت می‌کنند، و در روز دهم که روز اول عید اضحی است، حاجيان به بيت الله باز گشت می‌کنند، در مِنی جمره عقبه می‌زنند، بعد از آن ذبح می‌کنند و موهای خود را می‌تراشند و یا کم می‌کنند، بعداً غسل کرده، لباس خود را می‌پوشند و بيت الله را طواف می‌کنند.

بعد از طواف، حاجيان به مِنی می‌رونند و در روز یازدهم و دوازدهم جمرات می‌زنند، که با اين کار مناسک حج تکمیل می‌گردد.

- ۱- در باره حج با هم گفتگو نمایید.
- ۲- حاجيان در مناطق ذيل چه اعمالی را انجام می‌دهند:
صفا و مروه منی و عرفات مزدلفه

- ۱- حج را ازنگاه لغت و اصطلاح تعریف نمایید.
- ۲- حج چه وقت فرض گردیده است؟
- ۳- در کدام روز حاجيان به عرفات می‌رونند؟
- ۴- رسول الله ﷺ در باره حج چه فرموده‌اند؟

شاگردان، به همکاري اعضای خانواده شان، در باره حج يك مقاله كوتاه بنويسند.

مسایل حج

حج با داشتن شرایط خاص بر مسلمان فرض می‌گردد.
برخی از اعمال حج فرض و برخی دیگر واجب و سنت می‌باشد.

شرط‌های فرضیت حج

- ۱- اسلام: حج بر مسلمان فرض است، بناءً حج کافر درست نیست.
- ۲- عقل: حج بر مسلمان عاقل فرض است، بر دیوانه حج فرض نیست.
- ۳- بلوغ: حج بر مسلمان بالغ فرض است و بالای صغیر فرض نیست.
- ۴- حریت: حج بر مسلمان آزاد فرض است و بر غلام و کنیز فرض نمی‌باشد.
- ۵- استطاعت: حج کننده باید برای رفتن و آمدن قدرت مالی داشته باشد و همچنان در این مدت نفقه اهل و عیال خود را داشته باشد در غیر این صورت حج بر وی فرض نیست.

۶- وقت حج: اسلام برای ادای حج، وقت معین تعیین کرده است، که از روز هشتم ماه دوازدهم (ذی الحجه) سال هجری قمری شروع و به روز دوازدهم این ماه پایان می‌یابد.
غیر از اوقات حج، مسلمانان برای ادای عمره به مکه مکرمه رفته

می‌توانند.

فرض‌های حج

۱- بستن احرام: نیت کردن ادای حج را احرام می‌گویند، که بعد از آن، بالای حاجی برخی از اعمال حرام می‌گردد، مانند: پوشیدن لباس دوخته شده، شکار کردن، قطع کردن موها و ناخن‌ها.

۲- ایستادن در عرفات: حاجیان در روز نهم ذی الحجه به میدان عرفات می‌روند، در آنجا دعا و نماز می‌خوانند بعد از غروب آفتاب به مزدلفه بر می‌گردند. ایستادن در عرفات فرض است.

۳- طواف زیارت: حاجیان بعد از زدن جمرة عقبه در روز اول عید اضحی قربانی را ذبح می‌نمایند و از احرام فارغ می‌شوند؛ سپس طواف زیارت می‌کنند، که این را طواف فرضی هم می‌گویند.

- ۱- شرط‌های فرضیت حج را از یاد بگویید.
- ۲- فرض‌های حج را به نوبت برای دیگران بگویید.
- ۳- آیا مسلمان نابالغ حج کرده می‌تواند؟ در این مورد بین خود گفتگو نمایید.

- ۱- شرط‌های حج را بیان نمایید.
- ۲- استطاعت چه را می‌گویند؟
- ۳- حاجیان کدام روز به عرفات می‌روند؟
- ۴- احرام چیست؟
- ۵- در حج چند چیز فرض است؟

شاگردان، جواب پرسش‌های درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

درس پیست و هشتم

حیاء

حیاء خصلتی است، که انسان را به کارهای نیک تشویق و از کارهای بد بر حذر می‌دارد.

شخص با حیاء از الله ﷺ و مردم حیاء می‌کند، و کارهای نیک انجام می‌دهد.

رسول الله ﷺ در بارهٔ حیاء می‌فرماید: «الإِيمَانُ بِضُّعْ وَ سَبْعُونَ شُعْبَةً وَ الْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ». ترجمه: ایمان هفتاد و چند شاخه دارد و حیاء یکی از شاخه‌های ایمان است.

حضرت محمد ﷺ در مورد حیاء برای مسلمانان تاکید نموده‌اند. روزی یکی از صحابه برادر خود را به خاطر حیای زیاد نصیحت می‌کرد، از آنجا حضرت محمد ﷺ می‌گذشت و به نصیحت او متوجه شد. پیامبر ﷺ برای شان فرمود: بگذار او را، زیرا حیاء به جز خیر چیز دیگری بار نمی‌آورد.

حیاء نشانه ایمان است، مسلمان باید از کارهای بی‌حیایی پرهیز کند. مسلمان همیش از الله ﷺ حیاء می‌کند، احکام او را عملی می‌سازد و زبان خود را از ناسزا گفتن و دشنام دادن نگه می‌دارد.

ما باید دائم با حیاء باشیم؛ زیرا بی‌حیایی انسان را به کارهای بد تشویق می‌کند.

یاد آوری: در وقت آموزش عدم اشتراک در سوال و جواب حیاء شمرده نمی‌شود، باید هر شاگرد با رعایت آداب در عملیه تعلیم سهم فعال داشته باشد.

همچنان خود داری از گفتگو با مردم و گوشه‌نشینی نیز حیاء شمرده نمی‌شود.
چند نمونه حیاء در زندگی

- ۱- مسلمان لباسی را می‌پوشد که تمام بدن او را بپوشاند و از پوشیدن لباس نازک و کوتاه خودداری می‌کند.
- ۲- مسلمان سخن ناسزا نمی‌گوید.
- ۳- مسلمان بدگویی هیچ کسی را نمی‌کند.
- ۴- مسلمان بر هیچ کسی نام بد نمی‌گذارد.
- ۵- مسلمان با حیاء از کارهای ناروا خودداری می‌کند.

- ۱- شاگردان، هر کدام به نوبت در مورد اهمیت و فواید حیاء گفتگو نمایند.
- ۲- آیا خودداری از سوال و جواب در هنگام تعلیم، حیاء شمرده می‌شود؟ در این باره با هم گفتگو نمایید.
- ۳- مسلمان باید در پوشیدن لباس چه آدابی را در نظر گیرد؟

- ۱- حیاء چه را می‌گویند؟
- ۲- پیامبر ﷺ در مورد حیاء چه فرموده‌اند؟
- ۳- آیا خودداری از اشتراک در آموزش حیاء شمرده می‌شود؟
- ۴- مسلمان باید از کدام سخن‌ها خودداری کند؟

شاگردان، به همکاری اعضای خانواده خود در مورد حیاء مقاله کوتاه بنویسند.

تواضع

قبول کردن حق و رفتار نیکو با مردم را تواضع گویند.

دین مبین اسلام ما را به تواضع دعوت می‌کند. رسول الله ﷺ در این مورد می‌فرماید: «مَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِّلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ» ترجمه: هیچ کسی برای الله ﷺ تواضع و فروتنی را اختیار نکرده، مگر آن که الله تعالی او را صاحب مرتبه بلند ساخته است.

رسول الله ﷺ در حدیث دیگر می‌فرماید: الله ﷺ ما را امر کرده که با مردم به احترام و تواضع تعامل کنیم، تا مردم یکی بر دیگری خود را بلندتر ندانند و بر یکدیگر ظلم و تجاوز نکنند.

باید با مردم به زبان شیرین صحبت کنیم. به حق باید تسليم باشیم و هیچ وقت از حق سرپیچی نکنیم.

باید استادان، همصنفان و همسایه گان خود را احترام بکنیم، به نصیحت بزرگان خود گوش دهیم و به آن عمل کنیم.

کبر و غرور ضد تواضع است. کبر گناه بزرگ است. حضرت محمد ﷺ کبر را این چنین معرفی می‌کند: کبر، قبول نکردن حق و حقیر شمردن مردم است.

پوشیدن لباس پاک و زیبا کبر شمرده نمی‌شود؛ بلکه اسلام ما را به پاکی و نظافت امر کرده است.

یکی از نشانه‌های تواضع این است که مسلمان در سلام دادن از دیگران پیشی می‌کند و منتظر سلام دیگران نمی‌باشد.

- ۱- به همکاری معلم خود چند نمونه از تواضع را بیان دارید.
- ۲- با پدر و مادر خود چگونه رفتار کنیم؟ در این مورد با هم گفتگو نمایید.

- ۱- تواضع را تعریف نمایید.
- ۲- پیامبر ﷺ در مورد تواضع چه فرموده‌اند؟
- ۳- کبر و غرور چیست؟
- ۴- آیا پوشیدن لباس پاک و زیبا، کبر شمرده می‌شود؟

شاگردان، احادیث درس گذشته را در کتابچه‌های خود بنویسند.

صلة رحم

حفظ روابط دوستانه، نیکی و خیر رساندن به خویشاوندان، و همه مردم، و خود را شریک دانستن در غم و شادی آنان صلة رحم گفته می‌شود.

دین مبین اسلام ما را به صلة رحم امر می‌کند. حفظ روابط با دوستان و خویشاوندان واجب و قطع آن گناه بزرگ است.

پیامبر ﷺ در بارهٔ صلة رحم فرموده‌اند: اگر کسی می‌خواهد رزق و عمرش پر برکت شود، با خویشاوندان خویش صلة رحم داشته باشد. حفظ صلة رحم با پدر و مادر نسبت به دیگران در اولویت قرار دارد.

چند نمونه از صلة رحم

۱- رفت و آمد با خویشاوندان و باخبری از حال آنان و فراهم کردن اسباب خوشی آنان؛

۲- همکاری کردن در وقت ضرورت؛

۳- رهنمایی خوب برای خویشاوندان؛

۴- تلاش کردن برای اتحاد و اتفاق آنان؛

۵- رفتار خوب و دوری از رفتار زشت؛

۶- احترام و عزت خویشاوندان و پذیرایی گرم از آنان

از فواید صله رحم

- ۱- با صله رحم رضای الله تعالى به دست می آید.
- ۲- از برکت صله رحم در بین خویشاوندان محبت زیاد می گردد.
- ۳- صله رحم در بین مردم خوشحالی را به بار می آورد.
- ۴- به برکت صله رحم مشکلات مردم کم می شود.
- ۵- صله رحم دشمنی و بعض را از بین می برد.

- ۱- در باره صله رحم با هم گفتگو نمایید.
- ۲- با خویشاوندان چگونه صله رحم داشته باشیم؟ در این مورد از استاد خود معلومات بخواهید.

- ۱- صله رحم چه را می گویند؟
- ۲- پیامبر ﷺ در مورد صله رحم چه فرموده اند؟
- ۳- چند نمونه صله رحم را بگویید.
- ۴- فواید صله رحم را بگویید.

شاگردان، حدیث درس را در کتابچه های خود بنویسند.

راستگویی

راستگویی نشانه مسلمان است، الله تعالیٰ ما را به راستگویی امر نموده است:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ (سورة التوبه، آیه ۱۱۹)

ترجمه: ای مؤمنان! از الله تعالیٰ بترسید و با راستگویان همراه باشید.

رسول الله ﷺ فرموده است: همیشه راستگو باشید، راست گفتن انسان را از هلاکت نجات می‌دهد. (متفق علیه)

ما باید در گفتار و کردار خود صادق باشیم، باید راست بگوییم و با کسی که وعده می‌کنیم، به آن وفا کنیم.

به پدر و مادر خود باید همیشه راست بگوییم، با همصنfan خود رفتار نیک داشته و با همه باید صادقانه رفتار کینم.

فواید راست گفتن:

- ۱- راستگویی موجب رضای الله تعالیٰ می‌گردد.
- ۲- راستگویی مسلمان را به کارهای نیک تشویق می‌نماید و از کارهای بد نجات می‌دهد.
- ۳- مردم به انسان راستگو اعتماد و باور می‌کنند.
- ۴- راستگویی سبب عزت انسان می‌گردد.
- ۵- راستگویی راه نجات و کامیابی است.

۱- در باره راستگویی با هم گفتگو نمایید.

۲- دروغ گفتن چه زیان‌های دارد؟ در این مورد بحث نمایید.

۱- الله تعالی در باره راستگویی چه دستور داده است؟

۲- رسول الله ﷺ در باره راستگویی چه فرموده‌اند؟

۳- گفتار و عمل باید چگونه باشد؟

۴- راستگویی چه فایده دارد؟ بیان نمایید.

خانه‌های خالی جملات زیر را با کلمات مناسب پر نمایید:

۱- ما باید در گفتار و کردار خود.....باشیم.

۲- به سبب راستگویی.....انسان زیاد می‌شود.

۳-نشانه مسلمان است.

۴- به سبب راستگویی الله تعالی.....می‌شود.

شاگردان، در باره راستگویی یک مقاله کوتاه بنویسند.

اطاعت پدر و مادر

اطاعت پدر و مادر بر هر مسلمان فرض است.
ما باید در امور جایز از پدر و مادر خود اطاعت کنیم.
رضای الله تعالی در رضای پدر و مادر است.

الله تعالی مارا به نیکی در حق پدر و مادر امر فرموده است: ﴿وَقَضَىٰ
رَبُّكَ أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ سوره الاسراء آيه ۲۳.

ترجمه: پروردگار شما فيصله کرده که تنها الله تعالی را عبادت کنید
و با پدر و مادر خود احسان کنید.

نیکی با پدر و مادر در حقیقت اطاعت ایشان است.
ما با پدر و مادر خود باید بسیار مؤدبانه صحبت کنیم، خواستهای
آنان را بجا آوریم و در امور زنده‌گی با آنان همکاری می‌نماییم.
حکایت:

روزی یک صحابی با پدر خود نزد محمد ﷺ آمد، پیامبر ﷺ از او
پرسید: این ریش سفید کیست؟ گفت: پدر من است. محمد ﷺ
فرمود: در راه رفتن از او پیشی مکن، قبل از او منشین، او را به
نامش مخوان و کاری مکن که مردم او را دشنام دهند.
رواه الطبرانی فی الاوسط

- ۱- در مورد اطاعت پدر و مادر با هم گفتگو نمایید.
- ۲- چگونه با پدر و مادر خود محبت کنیم؟ در این باره با هم گفتگو نمایید.
- ۳- گفتن کلمه (اف) در مقابل پدر و مادر هم ناروا است، در این باره بحث نمایید

الف: جاهای خالی زیر را با کلمه‌های مناسب پر نمایید:

- ۱- اطاعت پدر و مادر بر هر مسلمان.....است.
- ۲- ما باید در کارهای روا.....پدر و مادر را بکنیم.
- ۳- رضای الله تعالى در.....پدر و مادر است.

ب: پرسش‌های ذیل را جواب دهید:

- ۱- الله تعالى در مورد اطاعت پدر و مادر به ما چه هدایت فرموده اند؟
- ۲- با پدر و مادر خود چگونه رفتار نماییم؟
- ۳- رسول الله ﷺ در مورد حقوق پدر، به آن پسر چه فرمود؟
- ۴- آیا شما به پدر و مادر خود دعای خیر می‌کنید؟

شاگردان، در باره حقوق پدر و مادر مقاله کوتاه را بنویسند.

اسراف

صرف بدون ضرورت و بی جا اسراف می گویند.
اسراف در اسلام حرام است.

الله تعالی مارا از اسراف منع کرده است: ﴿...وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ
الْمُسْرِفِينَ﴾ سوره الأعراف آیه ۳۱

ترجمه: و اسراف نکنید، یقیناً که الله تعالی اسراف کننده‌گان را دوست ندارد.

رسول الله ﷺ می فرماید: «كُلُوا وَاشْرُبُوا وَالْبَسُوا وَتَصَدَّقُوا، فِي غِيرِ
إِسْرَافٍ وَلَا خَيْلَةٍ». رواه البخاري

ترجمه: بخورید، بنوشید، لباس بپوشید و صدقه بدھید؛ ولی اسراف و تکبر نکنید.

انسان دانا، دائم از اسراف خودداری می کند.
ما باید در هر بخش زنده‌گی از اسراف پرهیز نماییم.

چند مثال از اسراف

- صرف آب بیش از ضرورت، حتی در وضوء هم اسراف شمرده می شود.

تهیه غذای اضافه از ضرورت و پرخوری، اسراف شمرده می شود.
خریدن لباس اضافه از ضرورت، اسراف است.
صرف برق بدون ضرورت اسراف است.

زیان‌های اسراف:

اسراف، عمل شیطانی است، انجام دادن آن گناه است.
اسراف مصرف بی‌مورد مال است.
اسراف انسان را گنهکار می‌سازد.
اسراف مسلمان را از عبادت و اطاعت غافل می‌سازد.

- ۱- به همکاری معلم خود چند نمونه از اسراف را از محیط خود بگویند.
- ۲- اسراف و سخاوت چه تفاوت دارد؟ در این مورد گفتگو نمایید.
- ۳- در اعمال ذیل روا و ناروا را مشخص سازید:
(بخل، مهمان‌نوازی، سخاوت، منت گذاشتن)

- ۱- اسراف چه را گویند؟
- ۲- چرا اسراف گناه است؟
- ۳- الله تعالیٰ برای ما، در باره اسراف چه فرموده است؟

با استفاده از درس در مورد اسراف یک مقاله بنویسید.

درس سی و چهارم

حجاب

الله تعالیٰ زن‌های مسلمان را به رعایت حجاب امر کرده است.
پوشاندن جسم و زینت زن را حجاب می‌گویند.
زن مسلمان باید از مردان نامحرم حجاب کند.
لباس زن مسلمان باید دارای ویژه‌گی‌های ذیل باشد:

- ۱- لباس باید نازک نباشد، که بدن زن از آن دیده شود.
- ۲- لباس باید، چسب نباشد، که اعضای بدن را وانمود سازد.
- ۳- لباس زن باید مشابه به لباس مرد نباشد.
- ۴- لباس مسلمان باید با لباس کافر مشابهت نداشته باشد.
- ۵- لباس باید تمام بدن را بپوشاند.

فواید حجاب

با رعایت حجاب، امر الله ﷺ بجا می‌گردد.

مرااعات حجاب سبب مصونیت زن می‌گردد.
حجاب نشانهٔ پاکی و عفت زن است.
مردم زن با حجاب را احترام می‌کنند.

فعالیت

- ۱- در بارهٔ حجاب با هم گفتگو نمایید.
- ۲- حجاب نشانهٔ پاکی و عفت زن است. در این باره در بین خود گفتگو نمایید.

- ۱- الله تعالیٰ به زن‌های مسلمان در مورد حجاب چه امر نموده است؟
- ۲- حجاب چه را می‌گویند؟
- ۳- لباس زن مسلمان باید دارای کدام ویژه گی‌ها باشد.
- ۴- مرااعات حجاب به زن چه فایده دارد؟

شاگردان، فواید درس را در کتابچه‌های خود بنویسند، و روز آینده در صنف بخوانند.

فضایل صدقه

الله تعالیٰ مددگار کسی است، که با مردم همکاری می‌نماید.
مسلمانان همکاری با مسکینان و فقیران را مسؤولیت خود می‌دانند.
مسلمانان از مال خود به مردم مسکین و فقیر صدقه می‌دهند.

مسلمان به اندازهٔ توان مالی خود صدقه می‌دهد.

رسول الله ﷺ فرموده‌اند: «اتَّقُوا النَّارَ وَلُوْبِشِقْ تَرَةً» رواه البخاری
ترجمه: به دادن صدقه خود را از آتش دوزخ نجات دهید، اگرچه به
اندازهٔ نیمی از خرما هم باشد.

صدقه نخست باید به اقربای غریب و مسکین خود داده شود؛ زیرا
اجر و ثواب زیاد دارد. رسول الله ﷺ می‌فرماید: «لَهُمَا أَجْرٌ الْقَرَابَةُ
وَأَجْرُ الصَّدَقَةِ» رواه البخاری

ترجمه: برای آنان دو اجر و پاداش است، یکی به سبب خویشاوندی و
دیگر به سبب صدقه دادن.

فواید دادن صدقه

صدقه سبب رضای الله ﷺ می‌گردد.

صدقه وسیله نجات مسلمان از مشکلات می‌گردد.

با دادن صدقه بین مسلمانان محبت زیاد می‌شود.

الله تعالیٰ در مال و عمر صدقه دهنده برکت می‌اندازد.

۱- چند شاگرد نمونه از همکاری خود را با فقرا و نیازمندان، در صنف بیان نمایند.

۲- صدقه باید پنهانی داده شود، در این باره گفتگو نمایید.

الف: پرسش‌های ذیل را جواب دهید:

۱- الله ﷺ مددگار چه کسی است؟

۲- رسول الله ﷺ در باره صدقه چه فرموده است؟

۳- مستحقین اول صدقه کی‌ها اند؟

۴- صدقه دادن به مسلمان چه فایده می‌رساند؟

ب: جملات ذیل را با کلمات مناسب تکمیل نمایید:

- ۱- به سبب دادن صدقه خود را از.....نجات د هید.
- ۲- اولا باید به.....غیریب و محتاج صدقه داده شود.
- ۳- به سبب صدقه دادن.....از مسلمان راضی می شود.
- ۴- الله تعالی در مال و عمر صدقه دهنده.....می اندازد.

شاگردان، درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.